

PLEIDOOI TEGEN ONGEPROPORTIONEERD
ONDERWIJS IN EIGENTIJDSE GESCHIEDENIS

Telkens wanneer ik publicaties van pater dr. P.A.M. Geurts o.f.m. lees'), vraag ik mij af, waarom hij toch zo hamert op dat contemporaine aambeeld. Het is het goed recht van iedere leraar, een bijzondere voorliefde te hebben voor een bepaald onderdeel van de geschiedenis, maar vanwaar toch zijn voorliefde voor dit allerjongste verleden?

Zijn hij en zijn medestanders bang, dat degenen, die het hardst aan de vernieuwingstouwen trekken het geschiedenisonderwijs nog slechts op de uren tabellen zullen dulden op voorwaarde dat het niet langer de "overbodige bal-last" presenteert over "mensen, die toch allang dood zijn?"

Dit nederig in de pas lopen bij bedoelde touwentrekkers speelt, zo concludeer ik, wel een rol, maar de eigenlijke beweegreden van pater Geurts meen ik bespeurd te hebben op pag. 8 en 9 van zijn "Pleidooi".

Op de vraag (van de leerlingen): "Waartoe dient toch die geschiedenis, wat is het nut ervan?", antwoordt pater Geurts in eerste instantie zo, alsof geschiedenis alleen nut zou hebben voor een aanstaand beroepshistoricus, die geschiedenis beoefent als broodwinning. Aangezien nu zeer weinig jongelui de beroepen van geschiedenisleraar, archivaris enz. ambiëren, zou de geschiedenis voor hen dus geen nut hebben. Immers, pleit pater Geurts verder op pag. 11: "de interesse van die leerlingen is utilitaristisch georiënteerd" en dus wil hij zich maar op de eigentijdse geschiedenis werpen.

Hiermee maakt schr. het zichzelf én de leerlingen te gemakkelijk. Daarom veegt pater Geurts eventuele andere antwoorden op de vraag naar het nut van de geschiedenis naar mijn smaak wel wat al te vlot van de tafel.

"Het bijbrengen van historisch besef" stelt hij zonder meer als "te idealistisch" ter zijde (pag. 9).

"De algemene ontwikkeling" wordt weggeschoven als "niet wezenlijk en niet bij uitsluiting eigen aan het geschiedenisonderwijs" (pag. 10); waarmee dan toch blijft staan, dat schr. het belang van die algemene ontwikkeling ernstig onderschat. Een van die nuttigheden, die het geschiedenisonderwijs oplevert, hoewel zij niet leidt tot hogere inkomsten voor de abiturient en ook niet onmiddellijk aansluit bij het televisiejournaal, is dunkt mij het (beter) kunnen begrijpen van een historische roman, film, toneelstuk of hoor (c.q. kijk) spel en juist waar onze generatie zich geestelijk voedt met de makkelijk verteerbare kost, die voetbal en televisie haar voorzetten, zou ik de jonge mensen een apparatuur willen meegeven, om ook eens iets van hoger cultureel gehalte te kunnen genieten.

Daarnaast kan de geschiedenis, zij het niet bij uitsluiting, een mentale voorbereiding bieden op reizen in binnen- en buitenland, wil men tenminste niet geraken tot de domme opmerking van die juffrouw uit een touristenbus, die over het Forum Romanum meewarig kloeg: "Gut, wat is hier gebombardeerd",

deze periode van 1461 jaar noemt men een "Sothis-periode"

2. De Egyptische kalender is niet ingevoerd in 4241 v.C., bij de aanvang van de oudst bekende Sothis-periode; men mag 4241 v.C. dus niet "het oudste jaartal van de wereldgeschiedenis" noemen. Dateringen met enige zekerheid kan men pas geven in de tijd kort voor 3000 v.C.

3. Het oudste goed fixeerbare jaartal is een van de jaren 1876 tot 1864 v.C. (met de meeste kans voor 1872). In die jaren valt nl. een langs astronomische weg dateerbare Sirius-zon-samenstand; dit feit valt samen met het zevende jaar van Sesostrius III uit de twaalfde dynastie (Middenrijk). Op dit jaartal berusten alle dateringen vóór 1872 v.C. Men verkrijgt ze door de regeringstijden van de farao's bij elkaar op te tellen.

4. Op grond van de vorige zin moet het einde van het Oude rijk bepaald worden op ong. 2160 v.C.

5. Met behulp van de Turijnse Canon (een koningslijst) kunnen we de jaren van de vorsten van het Oude rijk tellen. De eerste dynastie (koning Menes : vereniging van de twee Egypte's) begint dan ong. 3100 v.C. (prezieser 3114 v.C.).

6. Een goed gedocumenteerde samenstand van zon en Sirius had plaats in 1537 v.C., het negende jaar van Amenofis I, uit de achttiende dynastie (Nieuwe rijk). Op grond hiervan kan de verdrijving van de laatste Hyksos-vorst bepaald worden op 1567 v.C. Van daaruit komt men op de verovering van Memfis door de Hyksos in 1674 v.C. en op hun intocht in de Nijldelta in 1720 v.C. Men kan de Hyksos-tijd dus stellen op 1720-1567. Deze datering kan ook van belang zijn voor het Joodse volk, omdat het zeer wel denkbaar is, dat Josef's farao een Hyksos-vorst was.

7. Drie astronomische feiten maken de datering van de grote veroveraar Toetmosis III: hij begint in 1504 of 1490 v.C.

8. Optellen van regeringsjaren, gegeven door Manetho, plaatst de dood van Amenofis in 1379 v.C.; dat is dus het jaar waarin Amenofis IV (Eknaton) begint te regeren.

9. Een astronomisch feit geeft de gelegenheid de troonsbestijging van Ramses II te dateren : tussen 1304 en 1290 v.C.

10. Optellen van regeringsjaren brengt ons met zekerheid tot het eind van het Nieuwe rijk, in 1085 v.C., toen bij de dood van Ramses XI het rijk uiteenviel.

dr. P.F. M. Fontaine

PLEIDOOI TEGEN ONGEPROPORTIONEERD
ONDERWIJS IN EIGENTIJDSE GESCHIEDENIS

Telkens wanneer ik publicaties van pater dr. P.A.M. Geurts o.f.m. lees'), vraag ik mij af, waarom hij toch zo hamert op dat contemporaine aambeeld. Het is het goed recht van iedere leraar, een bijzondere voorliefde te hebben voor een bepaald onderdeel van de geschiedenis, maar vanwaar toch zijn voorliefde voor dit allerjongste verleden?

Zijn hij en zijn medestanders bang, dat degenen, die het hardst aan de vernieuwingstouwen trekken het geschiedenisonderwijs nog slechts op de uren-tabellen zullen dulden op voorwaarde dat het niet langer de "overbodige ballast" presenteert over "mensen, die toch allang dood zijn?"

Dit nederig in de pas lopen bij bedoelde touwentrekkers speelt, zo concludeer ik, wel een rol, maar de eigenlijke beweegreden van pater Geurts meen ik bespeurd te hebben op pag. 8 en 9 van zijn "Pleidooi".

Op de vraag (van de leerlingen): "Waartoe dient toch die geschiedenis, wat is het nut ervan?", antwoordt pater Geurts in eerste instantie zo, alsof geschiedenis alleen nut zou hebben voor een aanstaand beroepshistoricus, die geschiedenis beoefent als broodwinning. Aangezien nu zeer weinig jongelui de beroepen van geschiedenisleraar, archivaris enz. ambiëren, zou de geschiedenis voor hen dus geen nut hebben. Immers, pleit pater Geurts verder op pag. 11: "de interesse van die leerlingen is utilitaristisch georiënteerd" en dus wil hij zich maar op de eigentijdse geschiedenis werpen.

Hiermee maakt schr. het zichzelf én de leerlingen te gemakkelijk. Daarom veegt pater Geurts eventuele andere antwoorden op de vraag naar het nut van de geschiedenis naar mijn smaak wel wat al te vlot van de tafel.

"Het bijbrengen van historisch besef" stelt hij zonder meer als "te idealistisch" ter zijde (pag. 9).

"De algemene ontwikkeling" wordt weggeschoven als "niet wezenlijk en niet bij uitsluiting eigen aan het geschiedenisonderwijs" (pag. 10); waarmee dan toch blijft staan, dat schr. het belang van die algemene ontwikkeling ernstig onderschat. Een van die nuttigheden, die het geschiedenisonderwijs oplevert, hoewel zij niet leidt tot hogere inkomsten voor de abituriënt en ook niet onmiddellijk aansluit bij het televisiejournaal, is dunkt mij het (beter) kunnen begrijpen van een historische roman, film, toneelstuk of hoor (c.q. kijk) spel en juist waar onze generatie zich geestelijk voedt met de makkelijk verteerbare kost, die voetbal en televisie haar voorzetten, zou ik de jonge mensen een apparatuur willen meegeven, om ook eens iets van hoger cultureel gehalte te kunnen genieten.

Daarnaast kan de geschiedenis, zij het niet bij uitsluiting, een mentale voorbereiding bieden op reizen in binnen- en buitenland, wil men tenminste niet geraken tot de domme opmerking van die juffrouw uit een touristenbus, die over het Forum Romanum meewarig kloeg: "Gut, wat is hier gebombardeerd",

of van de ongeletterde man, die uit Venetië terugkwam met de smalende kritiek: "mot ik dat nou mooi vinden omdat het oud is?"

Wanneer men zich niet lang en niet grondig genoeg heeft bezig gehouden met de niet-contemporaine geschiedenis, gaat de mogelijkheid ontbreken om attent te zijn op en te genieten van juweeltjes van stadhuisjes in De Rijp, waar Leeghwater werd geboren (en het is aardig te weten, waarom Jan Adriaenszoon nu juist Leeghwater werd geheten); of dat van Graft; of de Gotische kerken in alle landen van Westeuropa; of het schoons in Antwerpen, Brussel, Brugge en Parijs, allemaal zo nauw verweven met een verder verleden.

Toegegeven, dat het opzoeken en genieten van deze en dergelijke monumenten geestelijke inspanning vergt; het was echter juist mijn uitgangspunt, dat pater Geurts met zijn "praktische doelstelling" het én de docent én de leerlingen te gemakkelijk maakt.

Ook de theses: "de geschiedenis is het geheugen der mensheid" en: "zij, die zich het verleden niet kunnen herinneren, zijn gedoemd om het te herhalen" worden zonder meer als betwistbaar bestempeld (pag. 10).

Ik zou het geschiedenisonderwijs echter in zekere zin ("ergens" zegt men in eigentijds jargon, maar dat gaat ook wel weer over) willen vergelijken met het maken van sommen en thema's (misschien mag dat tegenwoordig ook al niet meer!). De studie van de geschiedenis oefent de leerlingen, zodat zij eigentijdse situaties kunnen verstaan door vergelijking met situaties uit het verleden. Zouden hindernissen, die een Europese integratie in de weg staan, soms genomen kunnen worden op een wijze, analoog aan die, welke de Duitse en de Italiaanse eenheid hielpen vormen (o.a. de economische samenwerking, de culturele eenheid)?

Zijn eigentijdse oplossingen van bepaalde problemen (b.v. de nieuwe Bijstandswet) de enig mogelijke oplossingen? Hoe pakte men deze zaken aan in de Romeinse samenleving of in de Middeleeuwse? Waarom deed men het toen anders dan nu? Zijn er ook overeenkomsten te ontdekken? Met een gesprek over deze en dergelijke zaken wordt toch wel degelijk enig historisch besef bijgebracht en de leerlingen merken, bijvoorbeeld bij het verhaal over de tocht van Karel XII naar Rusland, spontaan op, dat Napoleon en Hitler dat verleden tot hun schade herhaalden.

Pater Geurts wil dan de leerlingen inzicht geven in het wereldbestel, waarin zij leven en zulks door de historische verklaring van verschillende aspecten ervan. Hij wil hun begrip van het heden verhelderen (pag. 10). Accoord. Onze wegen gaan echter uiteen, wanneer pater Geurts de structuur van de tegenwoordige wereld sterk bepaald acht door een nog recent verleden. Natuurlijk zal ik het niet in mijn hoofd halen de Russische revolutie van 1917 over te slaan, maar deze is m.i. onverstaanbaar zonder kennis van de componenten, die de Russische mens historisch hebben bepaald: het Slavische ras met de Vikingenkracht, met de Byzantijnse cultuur en de Tataarse ruwheid. Trek eens een lijn van Iwan III over Iwan Grozny en Peter de Grote naar Stalin; van de mir naar de kolchoz; en hoe wil men de Russische revolutie verklaren

zonder 1905/06; zonder 1861 en ... zonder Marx en Hegel? Hoe wil men het huidige Rusland verstaan zonder het 19e eeuwse Panslavisme en het Russische imperialisme? Hoezeer zou de Russische revolutie onmogelijk zijn geweest zonder de Franse?

Hiermee bepleit ik niet om nu maar meteen met Adam en Eva te beginnen; ik noem onderwerpen, die in rechtstreeks en onlosmaakbaar verband staan met dit recente verleden.

Hoe wil men over een eigentijdse oecumenische gedachte spreken, zonder dat de vroege geschiedenis van het Christendom; de Middeleeuwse Kerk; de kloosterorden; de Kerkhervorming van Luther, Calvin en Zwingli; de houding van de R.K.Kerk tegenover de ideologieën van de 19e eeuw diepgaand behandeld zijn? Anders hangt dat recente verleden in de lucht en wordt de structuur van de tegenwoordige wereld niet verklaard. Ik richt mij hier tegen de onmiddellijke bevrediging van een oppervlakkige weetgierigheid.

Ik wil de geschiedenisstof niet doen eindigen bij 1914. Ik eis geen opsomming van coalitieoorlogen en Nederlandse ministeries. Misschien zwaait pater Geurts uit reactie tegen een dergelijk geschiedenisonderwijs over naar zijn hartstocht voor het contemporaine en wel in die mate, dat hij in zijn Kleio-artikel zelfs argumenteert met krantenartikelen, die tenslotte alle uit dezelfde koker komen.

Niet omdat een of andere journalist het ook al zegt; ook niet uit contramine tegen de methode-Pik z.g.; ook niet om de jeugd of de overheid in het gevele te komen moeten wij ons standpunt bepalen, maar omdat het onze taak is, de generatie van vandaag te confronteren niet met zichzelf (althans niet direct), maar met de diepste fundamenteën van "vandaag" en die liggen dieper dan "gisteren".

C. W. v. Voorst v. Beest

Actualia

MEMORANDUM INZAKE DE HUIDIGE PRAKTIJK VAN HET ONDERWIJS IN DE GESCHIEDENIS

Namens de docenten in de didaktiek der Geschiedenis aan de Nederlandse universiteiten en middelbare opleidingen werd op 1 april j.l. het volgende memorandum aangeboden aan de staatssecretaris Prof. Dr. H. H. Janssen en aan de chef van de hoofdafdeling V. H. M. O. Dr. J. A. A. Verlinden. Het was vergezeld van een adhesie betuiging namens alle hoogleraren in de Geschiedenis in Nederland.